

Reus als temps difícils: el Xavier Amorós i el Centre de Lectura

Presentar Xavier Amorós a les planes de la *Revista del Centre de Lectura* és una feina una mica inútil. Si fem una enquesta és probable que trobem un gran nombre de lectors que ja tenen una o altra referència del personatge. Qui no el coneix? Em sembla que ben pocs.

No obstant, i encara que només sigui per refrescar la memòria, recordarem que Xavier Amorós va néixer a Reus l'any 1923, on va estudiar als col·legis de Sant Pere Apòstol i, més tard, el batxillerat a l'antic Institut d'Ensenyament Mitjà, el que té encarada la façana de migjorn a la plaça d'Hèrcules, i que ara s'anomena Salvador Vilaseca. Durant aquest període biogràfic va començar a interessar-se pel teatre, per la lectura i pels esports, aficions que compartia amb els seus pares —que tenien un gran respecte per l'art i la literatura— i amb altres amics, en especial el Manel i el Joan Domènech. Va passar una bona part de la guerra civil al Pradell, en mig de boires, anades i vingudes de soldats, excursions als costers, estada que relata en una de les seves obres en prosa, *L'agulla en un paller*. En tornar a Reus, va adonar-se que la ciutat ho havia perdut tot, molts dels somnis d'adolescent se n'havien anat avall. Trobava a faltar la col·lecció de novel·la A tot Vent, d'Edicions Proa, la que l'havia nodrit, fins aquell moment, de les més sucoses lectures. I com altres nois de la seva generació, per sobreviure amb el menor dels danys possibles va dedicar el seu temps a l'esport —el futbol, sobretot— i a l'exercici sexual. Els seus pares no hi devien estar d'acord i decidiren enviar-lo a estudiar als Escolapis de Barcelona, on va tenir com a professor el Boix i Selva, que no només li va facilitar diverses lectures sinó que també, i sobretot, li va ensenyar el que era tenir bon gust. El Xavier Amorós, als Escolapis, es preparava per ingressar a la universitat, per estudiar filosofia i lletres. Malauradament, el seu projecte

Va passar una bona
part de la guerra civil
al Pradell, en mig
de boires, anades
i vingudes de
soldats, excursions
als costers, estada
que relata a *L'agulla
en un paller*.

se'n va anar en orris com a conseqüència de la mort sobtada del seu pare, que el va obligar a fer-se càrrec del negoci familiar de roba, Les Amèriques, botiga que el seu pare, amb dos companys més, havia instal·lat als baixos del casal dels Bofarull, al carrer de Llovera.

A Reus, Xavier Amorós va tornar a demostrar el seu interès pel teatre i per la declamació. Va fer de rapsoda a la ràdio i quan un grup de reusencs, imitant la companyia dels Vienesos, va decidir muntar uns Festivals de Primavera al Teatre Fortuny, li van oferir un paper com a actor. Aquests musicals són importants en la seva biografia, ja que hi va conèixer la que és la seva muller, Lluïsa Corbella. Però el Xavier no només feia teatre, sinó també, durant aquests anys, va començar a escriure alguns poemes. De fet, per ser més exactes, en va començar a escriure mentre era als Escolapis a Barcelona i, fins i tot, els va donar a llegir al Boix i Selva. Però va ser en tornar a Reus quan el Joaquim Santasusagna el va animar a presentar-los als Jocs Florals de la Bassa del Just, on va rebre el premi als poemes d'amor, i a llegir-los a les trobades literàries que es celebraven a casa de l'escriptor Josep Iglésies, a Barcelona.

A partir de l'any quaranta-nou es va reobrir el Centre de Lectura. Segons el mateix

Xavier Amorós la primera junta que va dirigir la Secció de Lletres va ser horripilant i no fou fins que va entrar de president el doctor Grau que el panorama va canviar. El doctor Grau era un catalanista, un home de formació marxista, un intel·lectual. Però va tenir la mala sort que es va morir molt jove, i això va ser una pega per a ell i per al Centre de Lectura. Moltes vegades, en llargues converses que he tingut amb el Xavier Amorós, hem parlat del doctor Grau. I és que el Xavier Amorós, a partir dels anys cinquanta, s'adona de la importància que suposa no només reobrir el Centre de Lectura sinó de la necessitat —sense trencar amb la tradició anterior— d'incorporar-hi noves veus, en l'intent de recuperar aquell tarannà progressista, innovador, que va tenir el Centre de Lectura des de la seva fundació. El doctor Grau i la lectura del *Cementiri de Sinera* de Salvador Espriu van ésser importants en la formació intel·lectual del jove Amorós i en la seva activitat cultural i literària. Ell, que fins aquest moment havia escrit poemes de caire amorós, simbolistes, molt influïts per la poètica de Josep Carner, va començar a escriure poemes realistes, d'abast més social. En aquest sentit va publicar *Guardeu-me la paraula* (1962) i *Qui enganya para* (1968), i amb aquests poemes va guanyar el Premi Carles Riba i el Premi de Literatura de la Generalitat de Catalunya.

Al mateix temps va implicar-se molt més en les activitats del Centre de Lectura. Ja no només participava en les lectures poètiques, en les antologies de poesia, sinó que portaven al Centre de Lectura els millors escriptors que residien a Catalunya, de la mà de la seva germana Eulàlia, estudiant destacada a la Universitat de Barcelona. Fou ella qui el va posar en contacte amb el Joaquim Molas, que serà la seva veu crítica, el seu referent intel·lectual a Barcelona.

L'activitat cultural de Xavier Amorós, durant els anys seixanta, serà intensa. A més de dedicar temps a la Secció de Lletres del Centre de Lectura crea, conjuntament amb Joan Ballester i Joan Rodon, en el marc de l'Agrupació Pericial, una Associació d'Espectadors, un Teatre de Cambra, amb la intenció d'apropar a públic de Reus el nou teatre català, l'anomenat teatre independent. I és que el teatre és una altra de les dedicacions constants del Xavier Amorós. No només quan va tenir ocasió va exercir d'actor i d'escriptor de teatre —va publicar *Una història sentimental*— sinó que va tenir una autèntica fal·lera per recuperar per al

Centre de Lectura el Teatre Bartrina. Així, quan va poder, va traslladar l'activitat del Teatre de Cambra des del Teatre Fortuny al Teatre Bartrina, i quan anys més tard va ser elegit senador per Partit dels Socialistes de Catalunya al "Senado" de Madrid, va fer mans i mànigues per convèncer els ministres Solé Tura de "Cultura" i Josep Borrell

Per a molts
de nosaltres Xavier
Amorós ha estat
un mestre, el nostre
punt de referència.
Ens ha ensenyat
a estimar la nostra
cultura, a ésser
exigents i rigorosos,
i sobretot a tenir
bon gust.

d'"Obras Públicas" de la necessitat de dedicar diners a la reconstrucció d'aquest teatre i, tal com tots els lectors saben, ho va aconseguir.

Al cap d'uns anys de conèixer el doctor Grau, el Xavier Amorós va topar amb una altra persona clau en la seva estratègia d'obrir el Centre de Lectura a nous corrents, a noves maneres de pensar, a una renovació artística. Va ésser l'ebenista i decorador Emili Argilaga, que, ben relacionat amb la burgesia reusenca i dotat d'un tarannà liberal, va permetre que les idees que tenia l'Amorós de com havia de ser el Centre de Lectura de la segona meitat del segle XX es fessin realitat. I així el Xavier Amorós va poder dirigir una nova Revista del Centre de Lectura, que alhora que s'escribia de dalt a baix en català incorporava les noves generacions d'escriptors i artistes. I també va intentar establir una nova funció a l'antiga sala d'art. La renovació de l'entitat, de la mà de l'Argilaga i l'Amorós, va ésser molt més àmplia del que, a primera vista, pot semblar. Va afectar dependències tan diverses com la

Biblioteca, les Escoles, el patrimoni i l'organització general. Només la mort del general Franco i la possibilitat de participar a les eleccions democràtiques van allunyar Xavier Amorós, per uns anys, del Centre de Lectura, encara que des dels càrrecs polítics que va ocupar al "Senado" de Madrid i a l'Ajuntament de Reus va seguir amb la seva vocació intel·lectual per construir un Centre de Lectura modern i obert a les diferents veus de la ciutat.

Xavier Amorós, durant un breu període, va ser president de l'entitat. La seva gestió no va ésser fàcil. Com a intel·lectual, com a escriptor, el Xavier Amorós ha estat poc dotat a la intriga política, a actuar de cul de ferro, a mantenir llargues i estèrils discussions per aconseguir sovint un reconeixement social o una medalla inútil, i va optar per retirar-se. També ho va fer de la política. Però en cap cas va renunciar als seus ideals d'aconseguir des del municipi o des del Centre de Lectura un accés a la millor cultura per a tothom, sense distincions, tal com ho varen fer aquells que un dia ja molt llunyà decidiren que calia fer un esforç per ensenyar a llegir, per transformar la nostra societat a través de la cultura.

Aquests dos darrers anys, Xavier Amorós els ha dedicat a continuar escrivint prosa. Ho ha fet a la premsa comarcal. És una continuïtat d'aquesta excel·lent crònica de la nostra societat, *El camí dels Morts*, que ens va regalar per Sant Jordi de 1996. No tinc cap dubte que per a molts de nosaltres Xavier Amorós ha estat un mestre, el nostre punt de referència. Ens ha ensenyat a estimar la nostra cultura, a ésser exigents i rigorosos, i sobretot a tenir bon gust. A mesura que passin els anys aquest rellevant paper que ha exercit a la societat reusenca i catalana no farà altra cosa que engrandir-se.